

Täysistunto

Keskiviikko 4.12.2019 klo 14.00—22.45

7. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain 3 luvun 1 §:n ja 6 luvun 9 §:n ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 83/2019 vp

Valiokunnan mietintö StVM 15/2019 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysturvalain mietintö StVM 15/2019 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Keskustelu

19.23 **Merja Kyllönen vas:** Arvoisa herra puhemies! Tervehdin teitä nyt valiokunnan puheenjohtaja Vehviläisen puolesta, sillä sekä puheenjohtaja että varapuheenjohtaja ovat esyneet tästä esittelystä — eli suoritan tällaisen epävirallisen esittelyn, olen nyt epävirallinen valvoja.

Sosiaali- ja terveysturvalain mietintö 15/2019 käsittelee hallituksen esitystä, jossa ehdotetaan, että työttömyysturvan lisäpäiväoikeuden, niin kutsutun eläkeputken, alaikäraja nostettaisiin vuonna 1961 ja sen jälkeen syntyneillä 61 vuodesta 62 vuoteen. Työttömyysturvan lisäpäivien rahoitusta ehdotetaan muutettavaksi siten, että työnantajien rahoitusvastuun päättymisikä nousisi lisäpäivien alaikärajan nostoa vastaavasti 63 vuodesta 64 vuoteen. Samalla työttömyysetuuden myöntämisen ja työttömyysvakuutusmaksuvelvollisuuden yläikärajaa ehdotetaan muutettavaksi vuonna 1965 ja sen jälkeen syntyneillä seuraamaan työntekijän eläkelain mukaista alimman vanhuuseläkeiän muutosta. Muutosten on tarkoitus tulla voimaan ensi vuoden alussa.

Ehdotuksen taustalla on keskeisten työmarkkinajärjestöjen vuonna 2014 tekemä eläkesopimus, jossa työmarkkinoiden keskusjärjestöt sopivat arvioivansa kevääseen 2019 mennessä lisäpäiväoikeutta koskevien aikaisempien muutosten vaikutuksia työntekijän työmarkkina-asemaan. Selvityksen mukaan lisäpäiväoikeuden ikärajojen korotukset ovat pidentäneet työuria ja siten vähentäneet työttömyyttä. Lisäksi lisäpäiväoikeuden menettämisen keskimääräinen tulotaso on alaikärajan nostamisen myötä noussut. Lisäpäiväoikeuden menettäneet, työttömyyspäivärahan enimmäisajan täyttäneet henkilöt eivät myöskään ole joutuneet pitkäksi aikaa työmarkkinatuella. Selvityksen perusteella työmarkkinajärjestöt ovat sopineet lisäpäiväoikeuden ikärajan nostamisesta keväällä 2019 tehdyssä vuoden 2017 eläkeuudistuksen jatkoneuvotteluihin perustuvassa sopimuksessa.

Valiokunta pitää ehdotettuja muutoksia perusteltuina ja kannatettavina. Muutosten tavoitteena on pidentää työuria ja sitä kautta vähentää työttömyyttä ja lisätä työllisyyttä. Muutoksen työllisyysvaikutukseksi on arvioitu 6 000 henkilöä vuoteen 2025 mennessä ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 75/2019 vp

pidemmällä aikavälillä hieman suuremmaksi. Työllisyysvaikutus perustuu siihen, että henkilöt, jotka eivät ole oikeutettuja lisäpäiviin, pysyvät pidempään työelämässä.

Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että esityksen työllisyysvaikutukset perustuvat lisäpäivärahaoikeuden alaikärajojen nostamisen vaikutukseen. Kun otetaan huomioon myös työttömyysetuuden yläikärajan ja lisäpäiväoikeuden yläikärajan nostamisen vaikutus, nyt ehdotetut muutokset lyhentävät eläkeputkea vuosina 1961—1972 syntyneillä mutta laajentavat eläkeputkea vuonna 1974 ja sen jälkeen syntyneillä. Ehdotetuilla muutoksilla voi siten olla pitkällä aikavälillä, vuodesta 2034 eteenpäin, lisäpäiväoikeuden alaikärajan nostoon nähden päinvastaisia työllisyysvaikutuksia. Valiokunta pitää tästä syystä tarpeellisena, että lisäpäiväoikeutta ja lisäpäiväoikeuden ikärajoja arvioidaan tulevaisuudessa osana koko työttömyysturvan kehittämistä.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on lausunnossaan pitänyt tärkeänä, että julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa säädetään jatkossakin 60 vuotta täyttäneitä koskevasta oikeudesta työllistymistä edistävään palveluun tai palkkatuetuun työhön sekä kotikunnan työllistämismallista. Sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan näkemykseen siitä, että ikääntyneiden pääsyä työllistymistä edistävien ja yksilöllisten palveluiden piiriin on edelleen tehostettava. Tarjotun palvelun tulee olla työvoimapolitiittisesti tarkoituksenmukaista ja palkkatuetun työn tulee myös parantaa ikääntyneiden mahdollisuuksia työllistyä.

Lisäksi valiokunta korostaa, että sosiaaliturvan uudistamisessa tulee kiinnittää erityistä huomiota etuus- ja palvelujärjestelmän kehittämiseen paremmin työuria tukevaksi. Myös työelämän muutokset, esimerkiksi mahdollisuudet lyhennettyyn työaikaan ja porrastettuun eläkkeelle siirtymiseen, tukisivat ikääntyneiden työssäpysymistä.

Eduskunta on 15. päivänä marraskuuta 2019 hyväksynyt hallituksen esitykseen eduskunnalle laeiksi työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain ja työttömyysturvalain 14 luvun 1 a §:n muuttamisesta sisältyneet lakiehdotukset. Valiokunta ehdottaakin muutettavaksi nyt käsitellyssä olevan 2. lakiehdotuksen 8 a luvun 24 §:ää niin, että siinä otettaisiin huomioon hallituksen esityksen antamisen jälkeen hyväksytty muutos.

Valiokunnan mietintöön sisältyy vastalause. — Kiitos.

19.28 Kim Berg sd: Arvoisa puhemies! Pidän todella tärkeänä sitä, että tämä lakiesitys on valmisteltu yhteistyössä keskeisten työmarkkinajärjestöjen ja Suomen Yrittäjät ry:n kanssa. Tällä esityksellä toteutetaan nyt työmarkkinajärjestöjen esittämät ikärajojen nostamiset. Tässä, edustaja Kankaanniemi, on taas hyvä esimerkki siitä, että kolmikantainen valmistelu toimii. Hallituksen esitys toteuttaa osaltaan myös Rinteen hallituksen ohjelman tavoitetta ikääntyneiden ja muiden vaikeasti työllistyvien työllisyyden lisäämisestä.

Arvoisa puhemies! Valiokuntakäsittelyssä sekä sosiaali- ja terveysvaliokunta että työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitivät hallituksen esityksen tavoitteita ja esitettyjä muutoksia perusteltuina ja kannatettavina.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnitti kuitenkin mietinnössään huomiota siihen, että esityksen työllisyysvaikutukset perustuvat lisäpäivärahaoikeuden alaikärajojen nostamisen vaikutukseen. Kun otetaan huomioon myös työttömyysetuuden yläikärajan ja lisäpäiväoikeuden yläikärajan nostamisen vaikutus, nyt ehdotetut muutokset lyhentävät eläkeputkia vuosina 1961—1972 syntyneillä mutta laajentavat eläkeputkia vuonna 1974 ja sen jälkeen syntyneillä. Ehdotetuilla muutoksilla voi siten olla pitkällä aikavälillä lisäpäiväoikeuden alaikärajan nostoon nähden päinvastaisia työllisyysvaikutuksia. Valiokunta pitääkin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 75/2019 vp

tästä syystä tarpeellisenä, että lisäpäiväoikeutta ja lisäpäiväoikeuden ikärajoja arvioidaan tulevaisuudessa osana työttömyysturvan kehittämistä.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta piti lausunnossaan tärkeänä, että julkisesta työvoimaja yrityspalvelusta annetussa laissa säädetään jatkossakin 60 vuotta täyttäneitä koskevasta oikeudesta työllistymistä edistävään palveluun tai palkkatuettuun työhön sekä kotikunnan työllistämismahdollisuuksista.

Arvoisa puhemies! Ikääntyneiden pääsyä työllistymistä edistävien ja yksilöllisten palveluiden piiriin on edelleen tehostettava. Tarjotun palvelun tulee olla työvoimapolitiittisesti tarkoituksenmukaista, ja palkkatuetun työn tulee parantaa ikääntyneen mahdollisuuksia työllistyä. Myös sosiaaliturvan uudistamisessa tulee kiinnittää erityistä huomiota etuus- ja palvelujärjestelmän kehittämiseen paremmin työuria tukevaksi. Työelämän muutoksissa esimerkiksi mahdollisuudet lyhennettyyn työaikaan ja porrastettuun eläkkeelle siirtymiseen tukisivat osaltaan ikääntyneiden työssä jaksamista ja pysymistä.

19.31 Ruut Sjöblom kok: Arvoisa puhemies! On välttämätöntä, että parannamme kaikenikäisten suomalaisten mahdollisuuksia työelämässä. Työttömyysputken ikärajan nostolla on olemassa olevan tutkimustiedon mukaan merkittäviä positiivisia vaikutuksia työllisyyteen. Työllisyyden parantamisessa on kuitenkin mentävä pidemmälle. Kokoomus on esittänyt, että työttömyysputki poistettaisiin kokonaan. Putkesta luopumisella olisi merkittäviä työllisyysvaikutuksia. Työ- ja elinkeinoministeriön alaisen työryhmän tuottaman raportin arvion mukaan sen ansiosta voisi syntyä jopa 10 000 työpaikkaa. Toivoisin, että tätä varten kuultaisiin laajasti asiantuntijoita ja että tutkimusnäyttö poiston työllisyysvaikutuksista huomioitaisiin.

Työttömyysputkessa jo olevien asema turvattaisiin, mutta uusia henkilöitä ei enää tulisi putkeen. On muistettava, että työttömyysputken ikärajan nosto tai sen mahdollinen poistaminen edellyttää monien muiden asioiden huomioimista. Ikääntyneiden oikeuksien toteutuminen työmarkkinoillamme on varmistettava. Ikääntyneiden asemaa työelämässä on parannettava. Työmarkkinoilla esiintyy aivan liikaa ikäsyrrintää. Sitä on määrätietoisesti kitkettävä, ja syyt sen taustalla on selvitettävä. Liian usein työpaikkaa etsivät ikääntyneet kohtaavat ennakkoluuloja. Meillä ei ole varaa haaskata heidän potentiaaliaan ja osaamistaan. On tuki muistettava, että työttömyysputken olemassaolo myös heikentää osaltaan ikääntyneiden työmarkkina-asemaa.

Arvoisa puhemies! Meidän on otettava kaikki keinot käyttöön työllisyysasteen nostamiseksi. Jatketaan yhdessä työtä ikääntyneiden työllisyyden kasvattamiseksi ja kuunnellaan sitä varten maamme parhaita asiantuntijoita ja uusinta tutkimustietoa.

19.33 Anna Kontula vas: Arvoisa puhemies! Tämä eläkeputken lyhennyshän on selvä heikennys työttömyysturvaan, ja yleensä en ole kannattanut heikennyksiä työttömyysturvaan. Miksi nyt toimin toisella lailla? Valiokunnan kuulemisessa tuli esiin, että eläkeputki ei toimi ihmisten työuran loppupäässä vain ansioturvan takaajana, vaan se toimii myös heidän työsuhteturvansa heikentämisenä eli se synnyttää melko selvästi verifioitavissa olevan mekanismin, jolla työnantajat antavat potkut niille työntekijöilleen ensimmäisenä, joidenka tietävät pääsevän tähän putkeen. Tämä johtaa siihen, että silloin kun putkea myöhennetään, niin näiden ihmisten osalta työsuhteet pitenevät. Eli se työllisyyden parantuminen, joka syntyy tämän muutoksen myötä, ei synny siitä, että jo työttömiksi joutuneet ihmiset työllistyisivät jotenkin hanakammin, vaan siitä, että ihmiset eivät jää työttömiksi niin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 75/2019 vp

helposti. Tästä syystä ja sen takia, että tässä kuitenkin jätetään muita ikääntyvien ihmisten ansiotasoa turvaavia mekanismeja meidän työttömyysturvajärjestelmään, olen päättänyt poikkeuksellisesti kannattamaan työttömyysturvan osittaista heikennystä.

19.35 Johanna Ojala-Niemelä sd: Arvoisa herra puhemies! Tämän lain keskeinen ehdotus on se, että eläkeputken alaikäraja nostetaan vuonna 1961 ja sen jälkeen syntyneillä yhdellä vuodella 62 ikävuoteen. Tässä kysymyksessä on tärkeää, että ikääntyneiden työvoimapalveluihin kiinnitetään huomiota. Pääministeri Antti Rinteen hallituksen hallitusohjelman mukaisesti työvoimapalveluita kehitetään siten, että erityisesti työttömyyden alun palveluja tehostetaan ja mahdollistetaan entistä paremmin työttömien yksilölliset tarpeet. Samalla työttömien henkilökohtaisen palvelun resurssit TE-toimistoissa turvataan. Tutkimukset ovat osoittaneet, että ikääntyneillä on monesti vaikeuksia työllistyä uudelleen. Jopa ikärasismista puhutaan tuolla työmarkkinoilla. Hallitusohjelman mukaisesti myös erityisen tuen tarpeessa olevien pääsyä työllistymistä edistävien ja yksilöllisten palveluiden piiriin tehostetaan.

Tällä esityksellä on sellaisia vaikutuksia, että nämä lisäpäivien ikärajan korottamista koskevan esityksen arvioidaan pidentävän työuria ja siten vähentävän työttömyyttä ja lisäävän työllisyyttä. Muutoksen työllisyysvaikutukseksi on arvioitu 6 000 henkilöä vuoteen 2025 mennessä ja jopa 9 000 henkilöä vuoteen 2055 mennessä. Tämä parantaa aiemmin tutkimuksen perusteella muutoksen kohteena olevien ikäluokkien työllisyyttä sekä sen myötä keskimääräistä tulotasoa ja eläkekertymää.

Tässä tosiaan on kyse vuoden pidentämisestä. Kokoomus sitä vastoin oli omassa esityksessään vielä reippaampi ja edellytti omassa vastalauseessaan, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin työttömyyseläkeputken poistamiseksi.

19.37 Toimi Kankaanniemi ps: Arvoisa herra puhemies! Tässä on todella esimerkki siitä, että kolmikannalla on saatu aikaan lainmuutos, mutta minkälainen lainmuutos? Sellainen, mikä heikentää työttömyysturvaa. Tämä kertoo minulle kyllä siitä — voin olla väärässä, mutta todistakaa te, jotka tunnette paremmin työmarkkinaosapuolten ideologiat — että työnantajat ovat erittäin halukkaita tällaiseen, että työttömyysturvaa heikennetään, mutta että myös työntekijäjärjestöt ovat siihen valmiita, koska ne eivät ole aivan yhtä kiinnostuneita työttömistä kuin niistä, jotka ovat työssä. Tämä on näkynyt monet kerrat, ja tämä on valitettavaa, ja juuri se, että nämä etujärjestöt eivät aja niiden asiaa, jotka ovat työelämän ulkopuolella — työttömien, eläkeläisten ja muiden — johtaa tähän, että kun he eivät niitä kiinnosta, niin sitten leikataan sieltä, kun nähdään, että pakko on jotakin kai tehdä. Eli en kyllä tämän esityksen pohjalta, edustaja Berg, ollenkaan vetoaisi siihen, että kolmikanta on niiden etujen mukainen, joita tämä esitys kulloinkin koskee, eikä ainakaan veronmaksajien kokonaisedun mukaista ole useinkaan.

Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä nostan vielä esille sen, miten komiteatyöllä saatiin aikaan suuri eläkeuudistus. Kaikkialla maailmalla ihmeteltiin, että Suomessa pystyttiin tekemään 2000-luvun taitteessa suuri työeläkeuudistus — valitettavasti se taitettu indeksi jäi sinne, kun te äänestitte sen puolesta, mutta se on nyt eri asia. Mutta siis kansliapäällikkö Kari Puron johtama komitea teki sen työn. Taisi olla niin, että loppujen lopuksi kaikki jäsenet jättivät vastalauseen ja vain Puro oli sen esityksen takana, mutta sen esityksen pohjalta, melkein pilkkuakaan muuttamatta, toteutettiin historiallinen, erittäin suuri työeläkeuudistus. Se oli erinomainen saavutus ja osoitus siitä, että pitkäjänteiset hommat, niin kuin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 75/2019 vp

nyt työllisyyden parantaminen, joka on varmasti pitkä tarina eteenkinpäin, voidaan hoitaa tuloksellisesti eduskuntaan nojautuvan, puolueisiin nojautuvan komiteatyön pohjalta.

19.40 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Sen verran ehkä voisi oikaista edustaja Kankaanniemeä, että vaikka tässä nyt on komiteatöitä takana, niin työeläkejärjestelmä on kolmikannassa synnynyt ja kolmikanta eli työmarkkinakenttä on tässä vahvasti ollut koko järjestelmää alusta saakka kehittämässä, ja on järkevääkin, että sitä jatkossakin kehitetään tällä yhteistyöllä. Siinä on oma viisautensa.

Te viittasitte näihin eläkeuudistuksiin tämän vuosisadan alussa eli 2003 alkaen. Kyllä, eläkeuudistukset olivat merkittäviä, ja, arvoisa puhemies, en aloita keskustelua taitetusta indeksistä, koska sehän on tietenkin haava siellä edelleenkin, eli ongelmana on tietenkin se, että tämän indeksin vuoksi eläkkeensaajat ovat ainoa tulonsaajaryhmä, jonka tulotasot lakisääteisesti laskevat, kun kasvatetaan rahastoja edelleenkin. Mutta tämä ei ole tämän teeman aihe, vaan nyt meillä on tämä työttömyysputken alaikärajan nosto aiheena. Tässä on oma viisautensa, että me pidennämme työuria ja annamme mahdollisuuden ihmisille olla pidempään töissä, jo pelkästään sen vuoksi, että sieltä alapäästä työhön tarttumisen ikä on noussut jatkuvasti johtuen tietysti koulutuksesta, ja siinä mielessä, jotta saadaan luontevaksi tämä kokonaistyöura, on ihan luontevaa, että tämän työttömyysputkenkin osalta tätä työurien pidentämistä tapahtuu.

Mutta, arvoisa puhemies, tässä on tietysti isompi juttu takana viime kädessä, se, että ihmiset elävät pidempään, ja kun puhutaan eläkkeelle siirtymisestä, niin eläkkeelle siirtymisessä on kaksi kulmaa: toiset ”haluavat” ja ”pääsevät” eläkkeelle, mutta on iso joukko, yhä suurempi joukko, ihmisiä, jotka ”joutuvat” eläkkeelle. Meidän keskimääräinen elinikäemme on noussut toisen maailmansodan jälkeen 23 vuotta, ihmiset elävät pidempään, ovat työkykyisiä, vaikka niin sanottu työikä on jo takana yli 65-vuotiailla — siihen se lasketaan tällä hetkellä. Olisi hyvä, että me mahdollistaisimme sen, että ihmiset todella voivat aidosti työskennellä pidempään; kaikki ne uudistukset, jotka sen mahdollistavat, ovat järkeviä. Eli niin sanotuissa eläkeikäisissä, työikäistä väestöstä vanhemmissa ihmisissä, on iso, iso joukko ihmisiä, jotka voisivat antaa yhteiskuntaan panoksen. Kannattaa nyt huomioida se, että yli 65-vuotiaista tällä hetkellä lähes 100 000 ihmistä on palkkatöissä mukana ja se määrä kasvaa jatkuvasti, jolloin pitäisi pystyä pääsemään eläkejärjestelmän niin sanotusta eläkeiästä.

Koko käsite ”yleinen eläkeikä” on maho, se ei ole järkevä. Ei ole olemassa mitään yleistä eläkeikää, ei pitäisi olla olemassa yleistä eläkeikää, koska se on yksilökohtainen, se on ammattialoittainen, myöskin se, mikä on järkevä eläkkeelle siirtymisen ikä. Ja tässä suhteessa norjalainen malli, jossa eläkkeelle siirrytään 62 ikävuoden ja 75 ikävuoden välillä, on järkevä. Se on joustava järjestelmä, ja se mahdollistaa niille ihmisille, jotka ovat työkykyisiä ja työhaluisia, sen, että he voivat työskennellä pidempään, antaa panoksensa yhteiskunnalle. Siinä on kysymys osallisuudesta ja osallistumisesta eikä vain tuloista sinänsä tuossa iässä, ja tämä luomisvoima kannattaa hyväksikäyttää. Runoilijathan eivät mene eläkkeelle koskaan, eivätkä taiteilijat, kirjailijat ja niin edelleen. Meillähan on paljon sellaisia väestöryhmiä, jotka ovat luovia käytännössä hautaan asti, ja mahdollistettakoon se sitten myöskin palkkatyön osalta. Siinä mielessä kaikki nämä toimet, jotka tekevät joustavammaksi tämän järjestelmän täältä päältä, ovat järkeviä.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin myös täällä eduskunnassa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 75/2019 vp

19.43 **Toimi Kankaanniemi ps:** Arvoisa puhemies! Annan tunnustuksen siitä, että vaikka siihen Puron eläkekomitean mietintöön SAK ja muut työntekijäjärjestöt jättivät eriävän mielipiteen, niin kuitenkin sosiaalidemokraatit, vasemmistoliitto ynnä muut veivät sen täällä läpi. Se oli hyvin tehty. Nyt on samanlainen tilanne, kun edustaja Kontula arvosteli tätä esitystä hyvin voimakkaasti ja sanoi, että hän tekee poikkeuksen tämän kohdalla ja on valmis huonontamaan työttömien putkimallia. Se on tietysti aika iso myönnytys, että tekee päätöksen nähden kokonaisuuden tärkeämpänä kuin työttömien aseman heikentämisen.

Perussuomalaiset eivät ole jättäneet vastalauseita, eivät eriävää mielipidettä lausuntovaliokunnissa, vaan olemme myös valmiit hyväksymään tämän tältä pohjalta, että tämä on kokonaisuuden kannalta perusteltu uudistus. Mutta emme myöskään ole valmiita tukemaan kokoomuksen esitystä, että poistetaan koko homma. Se ei ole vastuullista mielestämme, vaan tarvitaan tällöinen järjestelmä, joka luo pehmeän mahdollisuuden niille, jotka ovat siinä elämäntilanteessa.

19.45 **Kim Berg sd:** Arvoisa puhemies! Pitää nyt vielä tähän kommentoida sen verran, koska edustaja Kankaanniemi ei tunnu luottavan työmarkkinajärjestöihin, että tätä esitystä tuki myös Työttömien Keskusjärjestö. He myös kannattivat lisäpäiväoikeuden alarajan nostamista tässä yhteydessä lausunnossaan. Tämä ei ole pelkästään työmarkkinaosapuolista kiinni. Luulisi, että ainakin Työttömien Keskusjärjestö on työttömien puolella.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 83/2019 vp sisältyvien 1.-2. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.